

طنین شاهنامه در بوستان سعدی

شاهنامه فردوسی تا کنون الهام بخش بسیاری از شاعران برجسته ایرانی بوده است. این اثر ماندگار از زمان سرایش تا امروز تأثیر مستقیمی بر ادبیات فارسی گذاشته است. بنابه اظهار نظر برخی از پژوهشگران یکی از شاعرانی که در آثار خود از فردوسی تأثیر پذیرفته، سعدی شیرازی است. استاد محمدجعفر باحقی، استاد زبان و ادبیات فارسی و عضو هیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی، در مراسم بزرگداشت باباطاهر که حدودیک ماه پیش در همدان برگزار شد، به این موضوع اشاره کرد. یاحقی در این مراسم گفت: بسیاری از موضوعات اخلاقی که سعدی بیان می کند در شاهنامه فردوسی وجود دارد و سعدی این مضامین را از شاهنامه برگرفته و با طریحی نو به نام خودش سکه زده است. به نظر من سعدی یکی از زیرک ترین شاعران ایرانی است. او تمام خصلت هایی را که ایرانی هادر مراسم های مختلف داشته اند برای تعالی شعر فارسی استفاده کرده است.

وی افزود: آن چه مهم است این است که کاری که سعدی کرده این زبان را پیراسته کرده و جلا داده و هر کس این مضامین را می بیند به نام او می شناسد. وزن بوستان همان وزن شاهنامه است و به نظر من بوستان حماسه روزگار سعدی است، فردوسی حماسه قرن چهارم، اسروده و سعدی حماسه قرن هفتم را.

عضو هیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی تصریح کرد: شاید کمتر کسی متوجه شده باشد که وزن و بحر بوستان همان وزن شاهنامه است. فردوسی آن قدر در نظر سعدی بزرگ بوده است که فکر می کرده اگر روبرو وی اقرار بگیرد شاید شکست بخورد به همین دلیل محتوای بوستان را متفاوت کرده و پیام های روزگار خودش را آورده است و از طرفی طنین و آهنگ سخن خود را نیز عوض کرده به طوری که از شاهنامه یک صدای شنوید و از بوستان یک صدای خاص که مخصوص خود سعدی است. حتی سعدی یک بار در خود بوستان اشاره کرده که من نمی خواستم حماسه بگویم و گر نه می توانستم این کار را بکنم و چند بیتي هم حماسه گفته و از این مبحث عبور کرده است.

موسیقی تلاشی برای شنیدن شاهنامه

شاهنامه فراتر از یک کتاب تاریخی و حماسی، ستون اصلی هویت ملی ایرانیان و یکی از مهم ترین متون ادبی جهان است. فردوسی نه تنها تاریخ و اسطوره های ایران را در قالب شعر ثبت کرده، بلکه زبان فارسی را از خطر فراموشی نجات داده و نسل های مختلف را با یک میراث زبانی غنی پیوند داده است. با این حال، رابطه نسل های جدید با شاهنامه به دلایل مختلفی دچار چالش شده است؛ یکی از مهم ترین این دلایل، سخت بودن زبان و وزن آن برای مخاطبان امروزی است. بسیاری از علاقه مندان، با دانستن های شاهنامه آشنا هستند اما کمتر توانسته اند با شعر های این اثر ماندگار ارتباط برقرار کنند. این در حالی است که شاهنامه به خودی خود دارای موسیقی درونی است. وزن عروضی و ساختار شعری فردوسی به گونه ای است که قابلیت اجرا و تلفیق با موسیقی را دارد. در گذشته، خوانش شاهنامه بیشتر به شکل نقالی انجام می شد، اما این شیوه با وجود جذابیت، باز هم نتوانسته به طور گسترده نسل جوان را با متن شاهنامه پیوند دهد. کمبود اجراهای موسیقایی مبتنی بر شاهنامه نشان دهنده این است که هنوز ما نتوانسته ایم به طور کامل از ظرفیت های موسیقی به نفع این اثر بهره ببریم تا شاهنامه را برای نسل های جدید قابل درکتر کند. موسیقی می تواند حلقه ارتباطی میان نسل امروز و شاهنامه باشد. وزن و لحن اشعار فردوسی، امکان همراه شدن با ملودی های متنوع را فراهم می کند. در عین حال، می توان با تلفیق موسیقی و هنر های دیگر مانند نمایش، نقاشی و انیمیشن، تجربه جدیدی از شاهنامه ارائه داد. تا کنون امکان کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ از طرفی بیشتر آثار موسیقایی مرتبط با شاهنامه در چارچوب موسیقی سنتی ایرانی باقی مانده اند و تجربه ای گسترده از پیوند شاهنامه با سبک های موسیقی جهانی نداشته ایم. در حالی که تلفیق این شعرها با موسیقی مدرن می تواند مخاطبان تازه ای را جذب کند و شاهنامه را از محدودیت های خوانش کلاسیک خارج کند. تجربه ترکیب شاهنامه با موسیقی مدرن نشان داده که این مسیر تأثیر گذاری قابل توجهی دارد. بی تردید اجرای قطعات شاهنامه در سبک های مختلف، از جمله موسیقی جهانی، با استقبال گسترده ای روبه رو خواهد شد. برای نمونه، اجرای موسیقی گروه موسیقی شهر بر اساس اشعاری از شاهنامه در فضای موسیقی تلفیق تجربه موفقی است که در ایران و حتی خارج از مرزها و کشورهایی مانند تاجیکستان با بازخورد های فراوانی روبه ر و شده است. این نشان می دهد که شاهنامه ظرفیت آن را دارد که با بهره گیری از عناصر موسیقایی و هنری به شیوه ای جذاب و امروزی عرضه شود. با توجه به ظرفیت شگفت انگیز اشعار فردوسی در موسیقی، می توان مسیر های تازه ای را برای گسترش این سبک پیشنهاد داد. استفاده از موسیقی راکنسرتال برای روایت داستان های این اثر، تلفیق ساز های ایرانی با سبک های بین المللی، خلق قطعات موسیقایی کوتاه بر اساس ابیات فردوسی و حتی اجرای نمایشی همراه با موسیقی، می تواند زمینه ساز نسل جدیدی از خوانش های شاهنامه باشد. این رویکرد نه تنها به حفظ زبان کمک می کند، بلکه شاهنامه را از نگاه صرفاً داستانی خارج کرده و جایگاه آن را در هنر های مختلف تثبیت خواهد کرد. گروه موسیقی شهر با همین دیدگاه با تلفیق اشعار شاهنامه و موسیقی مدرن، تلاش کرده است تا این اثر جاودانه فردوسی را در قالبی نو به نسل امروز معرفی کند. شهر نامه رویدادی هنری است که با تلفیق موسیقی، نمایش و هنر های تجسمی، اشعار شاهنامه را به شکلی نوین و جذاب ارائه می دهد. این رویداد موسیقی و شعر محور با فعالیت هنری تا امروز تأیید استادان برجسته ای چون دکتر ژاله آموزگار، دکتر جلال خالقی مطلق و دکتر ابوالفضل خطیبی را در پی داشته است و مورد استقبال علاقه مندان فرهنگ و ادبیات کهن ایران نیز قرار گرفته است.

حسن عارفی مهر
culture@khorasannews.com

بیست و پنجم اردیبهشت، سالروز بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی، فرصتی است برای مرور جایگاه شاهنامه در تاریخ و فرهنگ ایران زمین. این اثر جاودانه، نه تنها روایتگر حماسه های ملی، بلکه نمایانگر خرد، اخلاق و فضیلت های انسانی است. شاهنامه در گذر قرن ها، نقشی بی بدیل در حفظ هویت ملی و انتقال ارزش های فرهنگی ایفا کرده و همچنان برای نسل های جدید، سرشار از آموزه های ارزشمند است. در روزگار کنونی، توجه به این میراث گران بها و بازخوانی آن در قالبی ملموس برای نوجوانان و جوانان، اهمیت ویژه ای دارد. چگونه می توان مفاهیم شاهنامه را برای نسل امروز جذاب تر ساخت؟ آیا شخصیت های برجسته این اثر می توانند الگوهای الهام بخش برای جوانان باشند؟ و در نهایت، چگونه می توان پیوندی میان ادبیات کلاسیک و شیوه های نوین روایتگری برقرار کرد؟ در ادامه، با دکتر علیرضا قیامتی، استاد ادبیات و پژوهشگر شاهنامه که در ماه های اخیر در جایزه جهانی قند پارسی در لندن برگزیده شد درباره این موضوعات گفت و گو کرده ایم.

به نظر شما، مهم ترین جذابیت های داستانی شاهنامه برای جوانان و نوجوانان امروزی در چه عناصری نهفته است؟

بی گمان همه داستان های شاهنامه این ظرفیت را دارند، چه داستان های بزمی یا رزمی و چه داستان های حماسی و پهلوانی چه داستان های اجتماعی شاهنامه چه داستان هایی که از آیین های ایران می گویند، همه این ها داستان ها این ظرفت را دارند ولی به گمان من، ما خیلی به داستان های حماسی متمرکز شدیم و کمتر داستان های بزمی و داستان های اجتماعی را دیده ایم. گمان من این است که در نظر کودکان، نوجوانان و جوانان امروز داستان های بزمی و اخلاقی و اجتماعی از بحث رزمی خیلی جذاب تر است.

با توجه به تفاوت های فرهنگی و زبانی میان دوران سرایش شاهنامه و دنیای امروز جوانان، چگونه می توان این اثر سترگ را برای آن ها ملموس تر و قابل فهم تر کرد؟

باید شاهنامه را با زبان امروز باید برای نسل جوان امروز بیان کنیم ما نمی توانیم از نوجوان و جوان مان بخواهیم شاهنامه را بهمان شکل های قدیمی و کهن بیاموز د. ما نیاز مند این هستیم که شاهنامه را به زبان امروز بازتعریف کنیم و در ادامه آن را به زبان هنر مورد پسند جوانان امروز ارائه